

УДК 615.1:005.591.3

**ДОСЛІДЖЕННЯ КЛЮЧОВИХ ПРОБЛЕМ СТАЛОГО РОЗВИТКУ
ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ***Мороз С.Г., Сагайдак-Нікітюк Р.В.***Національний фармацевтичний університет, м. Харків, Україна**

Вступ. Фармацевтична галузь України за останнє десятиліття демонструє надзвичайно високі темпи зростання. У середньому за рік фармацевтичний ринок країни (попри кризу 2014-2015 рр.) збільшується на 15-18% у грошовому вимірі та на 4% – в товарному. А тому фармація як галузь, на перший погляд, видається прибутковою, перспективною та такою, що динамічно розвивається. З одного боку це відповідає дійсності: за даними статистики у 2016 р. підприємства фармацевтичної галузі мали рентабельність на рівні 22,5%; обсяг ринку лікарських засобів (ЛЗ) як частки ВВП зростав – з 1,8% у 2010 р. до 2,8% у 2014 р. Проте це пояснюється, насамперед, специфікою ЛЗ як товару, попит на який не залежить від політичних, а інколи й економічних чинників. Потреба в ліках безпосередньо пов'язана зі здоров'ям і життям людини внаслідок чого існує висока соціальна пріоритетність ліків, що визначає особливості формування попиту і пропозиції на них.

Насправді вітчизняна фармацевтична галузь має цілу низку системних проблем, що безпосередньо впливають на траєкторію її сталого розвитку. Сталість розвитку фармації визначається здатністю національної фармацевтичної галузі забезпечити потреби населення у фізично та економічно доступних, якісних, ефективних та безпечних ЛЗ.

Мета дослідження полягає в аналізі та узагальненні основних проблем сталого розвитку вітчизняної фармацевтичної галузі.

Методи дослідження. У ході дослідження використовувалися системний підхід, метод порівняння та узагальнення.

Основні результати. Не дивлячись на динамізм економічних показників розвитку фармацевтичної галузі України, ефективність її сталого розвитку необхідно оцінювати, перш за все, виходячи з глобальних цілей фармації: забезпечення населення доступними, якісними ЛЗ, раціональне використання останніх, надання фармацевтичної допомоги, збереження потенціалу здоров'я і працездатності українського народу. Для вітчизняної фармацевтичної галузі досягнення цих завдань зіштовхується з існуванням низки системних проблем:

1. *Висока імпортозалежність фармацевтичного ринку України.* На цей час вітчизняна фармацевтична промисловість виробляє ліки основних фармакотерапевтичних груп обсягом, що задовольняє близько половини потреби. Імпортні препарати за вартістю значно дорожчі, внаслідок чого поглиблюється проблема їх доступності. Імпортні ліки домінують на ринку у вартісному вираженні. Асортимент імпортних ліків на ринку Україні значно ширший, ніж вітчизняних. У Державному реєстрі ЛЗ станом на осінь 2017 р. 69,5% (9082 засоби) становлять ліки іноземного виробництва, майже 83% субстанцій – закордонні.

Таким чином, вітчизняна фармацевтична галузь знаходиться в прямій залежності від імпорту субстанцій. Охоплення значної частки фармринку

імпортерами по багатьох групах ЛЗ ставить хворих у залежність від можливостей постачання таких ліків в Україну (проблема фізичної доступності ЛЗ); висока вартість більшості імпортних ЛЗ, особливо оригінальних, створює їх економічну недоступність для вітчизняних хворих.

2. *Номенклатура лікарських препаратів, допущених на ринок України, є вузькою, ніж у країнах з розвинутою економікою.* На сьогодні в Україні зареєстровано 13028 ЛЗ, з них 7010 - готові ЛЗ, тоді як у Польщі зареєстровано 45 тис. готових препаратів, у Німеччині - більш ніж 90 тис. Більше 32% ЛЗ, включених до Примірного переліку ВООЗ основних лікарських засобів (які необхідні для задоволення основних потреб охорони здоров'я в країнах, що розвиваються), відсутні на українському ринку.

3. *Застаріла асортиментна політика багатьох вітчизняних виробників.* В Україні присутня велика кількість фармацевтичних підприємств з переробки рослинної сировини та традиційних ЛЗ лікувально-профілактичного спрямування. У той же час власні інноваційні розробки відсутні. На ринку України переважають генерики, частка фармацевтичного ринку, що припадає на оригінальні препарати, становить лише близько 6% у кількісному та до 19% у вартісному вираженні, причому переважна більшість оригінальних препаратів, що перебувають в обігу на ринку України – імпортні препарати.

4. *Недосконалість Національного переліку основних лікарських засобів та наявність подвійного регулювання ЛЗ.* Система охорони здоров'я має використовувати Національний перелік як базовий в рамках програми державних гарантій щодо забезпечення населення медичною допомогою, при розробці стандартів, протоколів лікування, клінічних настанов тощо. До чинного Національного переліку (наказ МОЗ від 11.02.2016 р. № 84) не включено більше 50 МНН лікарських засобів порівняно з 19-м виданням Базового переліку основних ЛЗ, рекомендованих ВООЗ.

Нині в Україні відсутній офіційний перелік пріоритетних хвороб, захворювань та станів, який ґрунтується на критеріях та достовірних даних щодо потреби в ЛЗ для їх лікування, відсутні достовірні офіційні дані щодо призначення та застосування ліків для використання на державному рівні, відсутні реєстри пацієнтів.

5. *Неефективність існуючої моделі фармацевтичного забезпечення населення.* Надмірний фінансовий тягар, що покладено на домогосподарства, зменшує доступність ЛЗ для населення. Близько 29% домогосподарств не можуть отримати медичну допомогу або ліки переважно внаслідок фінансової недоступності медичних послуг. Одним з ключових політичних моментів є зобов'язання органів державної влади щодо забезпечення доступу до основних ЛЗ шляхом підвищення їх економічної доступності.

Державна політика в галузі фінансування системи забезпечення ЛЗ має бути спрямована на формування ефективних механізмів фінансування та запровадження нової моделі фінансування охорони здоров'я.

Одним з базових елементів майбутньої реформи охорони здоров'я має стати діюча на сьогодні урядова програма «Доступні ліки», що передбачає механізм відшкодування вартості ЛЗ за окремими нозологіями. У той же час

успішне функціонування реімбурсації можливе не у вигляді локального відокремленого пілотного проекту з обмеженою номенклатурою препаратів, а тільки як невіддільна частина побудови загальної системи обов'язкового медичного страхування.

6. *Низька якість та значний рівень фальсифікації ЛЗ.* За даними ГІР Україна відноситься до країн з рівнем фальсифікації ЛЗ до 10-20%. Факторами, що сприяють фальсифікації ЛЗ, є недостатнє визнання керівництвом країни серйозності проблеми; недостатні санкції; неефективне співробітництво між регуляторними органами; національна політика, в якій наголос робиться на економічних аспектах, а не на проблемах охорони здоров'я та інші.

7. *Застаріла система фінансування наукових розробок.* В умовах нестабільного мікро- та макроекономічного розвитку фармацевтичним компаніям рентабельно фінансувати короткотермінові розробки, зокрема, генеричних (багатоджерельних) ЛЗ або освоювати закінчені, з доведеною економічною доцільністю розробки. Розробки нових оригінальних ЛЗ та технологій їх виробництва в Україні практично не здійснюються – насамперед тому, що відсутній інституційний покупець на наукові розробки ЛЗ.

8. *Нераціональне використання ЛЗ.* В Україні дедалі поширенішими стають поліпрагмазія, самолікування, стала практика безрецептурного відпуску ЛЗ, рекомендованих до відпуску за рецептом, недостатнє споживання основних ЛЗ на тлі надмірного споживання другорядних препаратів та ін.

Висновки. Фармацевтична галузь має розвиватися, базуючись на концепції сталого розвитку, яка передбачає збалансованість та цілеспрямованість. Такий розвиток буде спрямований на забезпечення населення доступними, якісними ліками та їх раціональне використання у теперішньому та майбутньому, що досягатиметься шляхом взаємодії економічної, соціальної, інституціональної та екологічної складових.

Список літератури

1. Кушер В. О. Аналіз та оцінка ринкових можливостей фармацевтичних підприємств [Електронний ресурс] / В. О. Кушер // Режим доступу: <http://oaji.net/articles/2015/797-1435384259.pdf>
2. Про затвердження Концепції розвитку фармацевтичного сектору галузі охорони здоров'я України на 2011-2020 роки : Наказ МОЗ України від 13.09.10 р. № 769 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.moz.gov.ua/ua/portal/dn_20100913_769.html
3. Проект звіту «Регулювання ринку лікарських засобів в Україні: проблеми та рішення» // Аналітичний центр «Нова соціальна та економічна політика». – НоСЕП. – 2016. – 130 с.
4. Про затвердження Національної політики щодо забезпечення лікарськими засобами на період до 2025 року : Проект постанови КМУ. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.apteka.ua/article/392076>
5. Рішення VIII Національного з'їзду фармацевтів України. – Х., 2016. – 42 с.